

ABSTRAKTY

Barbara Milewska-Ważbińska (UW)

Między pochwałą a eksperymentem literackim. O niektórych formach laudacji praktykowanych w kręgu Akademii Jezuickiej w Ołomuńcu

W referacie poddaję szczegółowej analizie dwie łacińskie broszury okolicznościowe związane z osobą biskupa ołomunieckiego Stanisława Pawłowskiego. Teksty wywodzą się z kręgu tamtejszej Akademii Jezuickiej. Pierwszy z druków opublikowany został z okazji osiemnastej rocznicy objęcia przez Pawłowskiego biskupstwa w Ołomuńcu, a drugi powstał po śmierci hierarchy. Obydwie okoliczności implikowały literackie pochwały (*gratulatio*, *laudatio funebris*). Pokazane zostaną niekonwencjonalne formy wyrażania czci biskupowi oraz odstępstwa od sugerowanych w traktatach retorycznych wzorów pochwały.

prof. dr hab. **Barbara Milewska-Ważbińska** – absolwentka filologii klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego, zawodowo związana z macierzystą uczelnią do 30 września 2023 r., obecnie *emerita*. Ostatnio zatrudniona była na stanowisku profesora w Zakładzie Studiów nad Renesansem Instytutu Filologii Klasycznej UW. Jej zainteresowania naukowe obejmują szeroko rozumianą recepcję tradycji antycznej od renesansu po czasy współczesne. Autorka kilku książek (m.in. *W kręgu bohaterów spod Wiednia. Rzecz o dwóch łacińskich eposach staropolskich*, Warszawa 1998; *Ars epitaphica. Z problematyki łacińskojęzycznych wierszy nagrobnych*, Warszawa 2006; *Res – verba – imagines. Z rozważań o literaturze łacińskiej i kulturze dojrzałego baroku*, Warszawa 2021) oraz kilkudziesięciu artykułów

poświęconych przede wszystkim literaturze nowołacińskiej i kulturze wczesnonowożytnej publikowanych w języku polskim, angielskim, włoskim i niemieckim.

Albert Gorzkowski (UJ)

Laudatio animi tranquillitatis. Apologia (s)pokoju w liście Francesca Petrarki do Giovanniego Colonny (Fam. II, 7)

Celem wystąpienia jest pogłębiona analiza filologiczno-kulturowa jednego z ciekawszych listów łacińskich (dotąd w polskiej literaturze przedmiotu raczej bagatelizowanego) Francesca Petrarki do jego wieloletniego przyjaciela, Giovanniego Colonny. Podjęta w tym utworze problematyka filozoficzna, skoncentrowana na zagadnieniu *tranquillitas animi* („(s)pokój ducha”), jakże istotnym dla myśli starożytnej, prowokuje do rozmaitych pytań dotyczących specyfiki recepcji idei stoickich w epistolarnej twórczości autora *Canzoniere*. Czy lub w jakiej mierze można uważać wspomniany list za subtelną retorycznie „apologię spokoju”, jak sugerują niektórzy współcześni badacze?

prof. dr hab. Albert Gorzkowski – ur. 1971, prof. dr hab., profesor zwyczajny w Katedrze Historii Literatury Staropolskiej Wydziału Polonistyki UJ, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności, członek zwyczajny Stowarzyszenia Biblistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Studiów Żydowskich, Polskiego Towarzystwa Retorycznego, Komisji Filologii Klasycznej PAU, Komisji Historii i Kultury Żydów PAU, Komisji Historycznoliterackiej PAN, Komisji Neolatynistycznej PAN, a także The Swedenborg Society (London). Współautor rewizji przekładu tzw. *Biblii Paulistów*. Główne kierunki zainteresowań naukowych: historia staropolskiej literatury i kultury renesansowej; teoria i historia retoryki staro- i nowożytnej; przekłady Biblii oraz recepcja tradycji biblijnej w kulturze europejskiej; filozofia judaizmu; paremiologia starożytna, średniowieczna i renesansowa. Autor ponad 120 publikacji, w tym książek: *Zagadki demonologii. „Demon Socratis” Łukasza Górnickiego*, Kraków 1995; *Paweł z Krosna. Humanistyczne peregrynacje krakowskiego profesora*, Kraków 2000; *Bene atque ornate. Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego w świetle lektury retorycznej*, Kraków 2003; *Cóż stanie się, Panie, jeśli spytam? Studia i szkice o myśli i tradycji biblijnej*, Kraków 2012; *Zbliżyć się, aby słuchać (Koh 4, 17). Studia – rewizje – glosy biblijne*, Kraków 2021. Tłumacz *Retoryki literackiej* Heinricha Lausberga, opowieści C.S. Lewisa *Dopóki mamy twarze*, a także dwóch dzieł Abrahama Joshuy Heschela na język polski: *Bóg szukający człowieka* (Kraków 2007) oraz *Prorocy* (Kraków 2014).

Barbara Kaszowska-Wandor (UJ)

Reputacja na wagę złota. Aldus Manucjusz w pismach Erazma z Rotterdamu

W 1508 roku Erazm z Rotterdamu rozpoczął współpracę ze słynnym wydawcą – Aldem Manucjuszem. Owocem ich współdziałania stały się pisma Erazma wydane w weneckiej oficynie. W świetle coraz bogatszej obecnie literatury przedmiotu (m.in. badań Orena Margolisa) ukazuje się nam nie tylko historyczna postać Manucjusza, ale przede wszystkim jego fascynująca literacka legenda, ukształtowana w piśmiennictwie humanistycznym. Do jej stworzenia w dużym stopniu przyczynił się sam Erazm, wyznając po latach, że w swoich wcześniejszych pochwałach Manucjusza nie zachowywał żadnej miary.

W licznych tekstach Erazma znajdujemy świadectwa łączące ich relacji. To nie tylko wzajemna korespondencja, ale także adagia, w których kunsztowna pochwała przyjaciela i jego pracy stanowi zarazem pochwałę tworzonej przez nich wspólnie humanistycznej republiki literackiej.

Tematem wystąpienia będą zatem Erazmowe pochwały Manucjusza, odczytywane pod kątem złożonych funkcji, które spełniały. Osadzę swoją interpretację w perspektywie współczesnych badań, dotyczących zarówno samej humanistycznej retoryki pochwały, jak i idei republiki literackiej. Jako szczególnie wartościowe i bliskie mi ujęcia przywołam tezy Eleanor Kaufman (*The Delirium of Praise: Bataille, Blanchot, Deleuze, Foucault, Klossowski*, Baltimore and London 2001) i Constance Furey (*Erasmus, Contarini, and the Religious Republic of Letters*, Cambridge 2006), odmiennie niż Jürgen Habermas (za którym podąża większość badaczy), interpretujących wpływ humanistycznej parenezy na kształtowanie się nowoczesnych wzorców wspólnot intelektualnych.

dr Barbara Kaszowska-Wandor – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, pracuje w Katedrze Historii Literatury Staropolskiej Wydziału Polonistyki UJ. Jest członkiem redakcji czasopisma „Wielogłos”, autorką polsko- i anglojęzycznych prac naukowych na temat filozofii literatury, posthumanizmu oraz dawnej i współczesnej kultury literackiej. Jej obecne badania koncentrują się na poezji biblijnej i jej wczesnonowożytnej recepcji, a także wpływie dyskursu protreptycznego na staropolską kulturę literacką. Wybrane nowe publikacje: monografia *Res publica (post) litteraria. Od poetyki wspólnoty do postliteratury*, Kraków 2020; *Literature as a Speculum Vitae and Literature that Discards Life*, in *La Littérature et la Vie*, ed. C. Ippolito, Paris 2018; *Współczesne teksty konwersyjne. Wokół Elizabeth Costello*, „Wielogłos” 48 (2021); *Przedziwna sztuka równowagi. Tren XVII Jana Kochanowskiego*, „Terminus”, 25 (2023).

Wojciech Ryczek (UJ)

***Theatrum* języka. Pochwała Akademii Krakowskiej w kazaniu „Katedra” (1616).**

W 1616 roku ukazało się anonimowo kazanie *Katedra albo kazanie na niedzielę pierwszą po Trzech Królach za kolędę do profesorów zacnej Akademiej Krakowskiej*, którego autorem miał być Jakub Janidło (ok. 1570–31 XII 1619), profesor prawa w Akademii Krakowskiej. W tej okolicznościowej przemowie wątek pochwały Akademii przeplata się z wątkiem nagany pod adresem jej bliżej nieokreślonych krytyków i adwersarzy. Osadzenie tego kazania w kontekście literatury jezuickiej z przełomu XVI i XVII wieku pozwala rzucić nieco więcej światła na strategie retoryczne, związane z antywzorami i negatywnymi przykładami, które mogą mieć swój udział w konstruowaniu pochwały. Istotne znaczenie odgrywają w nim również uwagi metaretoryczne dotyczące umiarkowania i językowej powściągliwości; cnota umiaru stanowi wyznacznik zarówno etosu akademickiego, jak i określonego modelu polemiki.

dr Wojciech Ryczek – adiunkt w Katedrze Komparatystyki Literackiej WP UJ. Zajmuje się historią i teorią retoryki (zwłaszcza problematyką szeroko pojętej figuratywności), literaturą nowołacińską XVI–XVII wieku, historią idei. Ostatnio opublikował: M.K. Sarbiewski, *Signa siderum / Gwiazdne znaki*, Kraków 2020; Grzegorz z Sambora, *Rozmyślanie trzecie*, przeł. i oprac. E. Buszewicz, W. Ryczek, Kraków 2023.

Michał Heintze (UAM)

Dirae in Herodem (Lyr. II 24) – liryczny hejt M.K. Sarbiewskiego.

Adaptowanie teoretycznego podziału ód Sarbiewskiego do jego praktyki poetyckiej spotkało się z krytyką badaczek (K. Stawecka, E. Buszewicz), zwłaszcza w kwestii rozumienia roli *genus exsecratorium*. Jedynym przykładem ód zlorzeczających u M.K. Sarbiewskiego miałyby być *Dirae in Herodem* (Lyr. II 24). W tym utworze podmiot liryczny rzuca groźby, tytułowe ‘dirae’, na biblijnego Heroda. Jako że nagana (*vituperatio*) jest odwrotną stroną pochwały (*laus*), Lyr. II 24 powinno także odznaczać się podobieństwem do innych ód enkomiastycznych M.K. Sarbiewskiego.

W trakcie mojego wystąpienia chciałbym skupić się na pogłębionej analizie Sar. Lyr. II 24. Jej główną część miałyby stanowić intertekstualne związki Lyr. II 24 z innymi współczesnemu M.K. Sarbiewskiemu tekstami. Chodzi mi tutaj o podobnie zatytułowaną tragedię Daniela Heinsiusa (1580-1655) i mowę Johanna Klaja (1616-1656), zawierającą kryptocytat z tego utworu. Celem wystąpienia jest próba głębszego osadzenia *Dirae in Herodem* na tle ruchów artystycznych I poł. XVII wieku.

Michał Heintze – magister filologii klasycznej (UAM, 2020), obecnie doktorant (specjalność: literaturoznawstwo) w Szkole Nauk o Języku i Literaturze UAM, neolatynista. Pod opieką promotora, prof. dra hab. Piotra Urbańskiego przygotowuje pracę doktorską na temat twórczości lirycznej M.K. Sarbiewskiego. Dzięki projektom realizowanym w trakcie studiów doktoranckich miał okazję zapoznać się z różnymi aspektami łaciny XVII wieku. Współpraca z Urzędem Miasta Leszna zaowocowała tłumaczeniem łacińskiej literatury protestanckiej Leszna: filozoficzny traktat Jana Jonstona (*Enchiridium ethicum*, księga trzecia), a także historia miasta pióra luteranckiego Ślązaka Samuela Spechta (projekty na poziomie wydawniczym), jako wykonawca w granie *Polonica Philosophica Orientalia* (koordynator projektu: prof. Steffen Huber) tłumacz wykładów profesorów Akademii Wileńskiej A. Boreyszy i K. Puciłowskiego, ponadto wykonawca w granie: Jesuit Translation Culture in Poland-Lithuania (prof. Mirosława Hanusiewicz-Lavallee) i stypendysta DAAD (kurzfristiger Forschungsaufenthalt – Trewir, opiekun naukowy: dr Johannes Schwind, lipiec-październik 2023).

Sylwia Filipowska (UJ)

Pragmatyczna funkcja autopochwały w literaturze osmańsko-tureckiej

Autopochwała (*fahr*) to element składowy klasycznej kasydy bliskowschodniej, gatunku literackiego porównywanego do europejskiej ody. Kasyda ukształtowała się na gruncie arabskim w okresie przedmuzułmańskim, a trafiła do literatury tureckiej za pośrednictwem kultury perskiej już po przyjęciu przez Turków islamu w XI w. Szybko została zmodyfikowana i dostosowana do warunków lokalnych, stając się jednym z podstawowych gatunków literatury dworskiej, uprawianym najpierw w pałacach Seldżuków, później Osmanów. To właśnie w czasach osmańskich, za sprawą coraz powszechniejszego systemu mecenatu, autopochwała stała się jedną z ważniejszych części tego gatunku literackiego o proveniencji panegirycznej. Wystawiając mecenasa i jego osiągnięcia poeta pragnął zaskarbić sobie łaski swego (potencjalnego) dobroczyńcy, a jednocześnie sprawić, by imię i zasługi chwalącego utkwily w pamięci chwalonego. O ile więc kasyda sama w sobie jest „poematem celowym”, jak pisał Józef Bielawski odnosząc się do arabskiej etymologii tej

nazwy, o tyle skutecznie skonstruowany *fahr* zapewniał osiągnięcie kolejnego, osobnego celu – uzyskania gratyfikacji. Skuteczność zaś rozumiana była różnie przez poetów, jednakże jej nieodzownym elementem było zaskoczenie odbiorcy wyszukаныmi chwytami retorycznymi. Jedni, jak Baki, czynili to „dyskretnie”, inni, jak Nefi – „nachalnie”, używając określeń Jana Ciopińskiego. W referacie omówiona zostanie pragmatyczna funkcja autopochwały na przykładzie kasyd pisanych przez wybranych poetów osmańsko-tureckich.

dr Sylwia Filipowska – od 2009 roku jest pracownikiem Katedry Turkologii w Instytucie Orientalistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Bada literaturę turecką, ze szczególnym uwzględnieniem literatury dokumentu osobistego. Jako absolwentka filologii polskiej i filologii tureckiej zajmuje się również kontaktami polsko-tureckimi w perspektywie komparatystycznej. Jest autorką książki *Obraz dziewiętnastowiecznego Stambułu w polskiej i tureckiej literaturze wspomnieniowej* (Kraków 2017).

Olga Płaszczewska (UJ)

Laus vitae, albo pochwała biografii

Wystąpienie, poświęcone immanentnym oraz pobocznym wartościom gatunku, nawiązuje do sformułowanych u schyłku lat 20. XX wieku koncepcji André Maurois oraz międzywojennej biografistyki literackiej polskiej i zagranicznej (A. Maurois, C. Malaparte, J. Wołoszynowski, A. Świdorska). Dotyczy biografii rozumianej jako dzieło sztuki, które od swego twórcy wymaga umiejętności harmonijnego godzenia wymogów pisarstwa naukowego i artystycznego, obiektywizmu narracji historycznej (a więc czerpiącej z dokumentów oryginalnych oraz, w pewnych wypadkach, relacji świadków) i potrzeb kreacji, chęci ukazania prawdy o człowieku i dążenia do stworzenia atrakcyjnego bohatera, wierności faktom i swobody ekspresji.

prof. dr hab. Olga Płaszczewska, historyk literatury i komparatystka, wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego, z wykształcenia polonistka i italianistka. Autorka między innymi książek *Błazen i błazeństwo w dramacie romantycznym* (Kraków 2002), *Wizja Włoch w polskiej i francuskiej literaturze okresu romantyzmu* (Kraków 2003), *Włoskie przekłady dzieł Juliusza Słowackiego* (Kraków 2004), *Przestrzenie komparatystyki – italianizm* (Kraków 2010), *Włoskie divertimento. Szkice komparatystyczne* (2017), *Gabinety, pracownie, mieszkania pisarzy i artystów w literaturze XIX–XX wieku* (2021), *U poetów. Ćwiczenia z interpretacji* (2023). Redaktorka i współredaktorka tomów zbiorowych a także wydań krytycznych takich prac, jak Mieczysław Brahmer, *Włochy w literaturze francuskiej okresu romantycznego*, red. O. Płaszczewska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015; Alfred Jesionowski, *Przymierze z książką. Krytyka literacka, publicystyka i proza z lat 1929–1945*, red. O. Płaszczewska, M. Urbanowski, Wydawnictwo ARCANA, Kraków 2022. Tłumaczka, członek redakcji dwumiesięcznika „Arcana”.

Agnieszka Sowa (UJ)

Sztuka powieściowa Martina Mosebacha w świetle laudacji *Die Möglichkeit des Romans* Navida Kermaniego

Planowany referat będzie dotyczył tekstu „Die Möglichkeit des Romans. Laudatio auf Martin Mosebach zur Verleihung des Georg-Büchner-Preises 2007” autorstwa Navida Kermaniego, czyli laudacji, którą Kermani napisał z okazji przyznania Martinowi Mosebachowi nagrody Büchnera w 2007 roku. Powieściopisarz i eseista Martin Mosebach (ur. 1951) jest w niemieckim świecie literackim postacią bardzo kontrowersyjną, jego utwory spotykają się ze skrajnymi ocenami, przy czym recenzentom przeważnie trudno jest oddzielić twórczość powieściową autora od jego esejów i obecności medialnej, która nacechowana jest postawami radykalnymi, skrajnie konserwatywnymi, np. Mosebach znany jest jako zwolennik i obrońca liturgii przedsoborowej w Kościele katolickim. Chociaż w ostatnich kilkunastu latach powstało już kilka monografii na jego temat, to jednak opinie dotyczące m.in. wartości jego pisarstwa, które pojawiają się wśród krytyków literackich, były i nadal są mocno spolaryzowane. Laudacja Kermaniego, w której można dostrzec dociekliwą próbę zgłębienia i objaśnienia fenomenu powieści autora, miała dla recepcji Mosebacha w pewnym sensie charakter punktu zwrotnego. Navid Kermani (ur. 1967), niemiecki pisarz o korzeniach irańskich, zadaje sobie trud, by przedstawić powieści Mosebacha na tle tradycji powieści europejskiej i objaśnić, w jaki sposób autor sytuuje się wobec tych tradycji. Mosebach staje się dla Kermaniego punktem wyjścia do namysłu o sztuce powieściowej w ogóle. Uzupełnieniem i kontrapunktem dla rozważań będzie laudacja na cześć Kermaniego, którą Martin Mosebach napisał po przyznaniu pisarzowi Joseph-Breitbach-Preis w 2014 roku.

dr Agnieszka Sowa jest absolwentką filologii germańskiej oraz filologii polskiej (specjalność: komparatystyka) na Uniwersytecie Jagiellońskim, jest adiunktem w Katedrze Literatury Niemieckojęzycznej w Instytucie Filologii Germańskiej UJ, w którym pracuje od roku 2010. Rozprawa doktorska była poświęcona motywom maryjnym w literaturze niemieckojęzycznej po roku 1918; na jej podstawie powstała monografia *Mariemotive in der deutschsprachigen Literatur nach 1918*, Kraków 2013. Zainteresowania badawcze: literatura współczesna, związki między literaturą a religią, zagadnienia z obszaru intermedialności, komparatystyka literacka, kultura epistolarna XIX w. Brała udział w projektach związanych ze zbiorami Pruskiej Biblioteki Państwowej przechowywanymi w Bibliotece Jagiellońskiej, zwłaszcza ze zbiorem Karla Augusta Varnhagena.

Dorota Kozicka (UJ)

Poetyka laudacji we współczesnych konkursach literackich

Na podstawie laudacji wygłaszanych podczas gali dwóch ważnych nagród literackich w Polsce (Nagrody Literackiej Gdynia i Nagrody Literackiej Nike) chciałabym pokazać zarówno charakterystyczne cechy współczesnych, medialnych tekstów pochwalnych, jak i różnice wynikające z nieco odmiennych celów i adresatów każdej z tych nagród.

dr hab. prof. UJ **Dorota Kozička** – literaturoznawczyni i krytyczka literacka, pracuje w Katedrze Krytyki Współczesnej Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przewodnicząca kapituły Nagrody Literackiej Gdynia.

Katarzyna Lisiecka (UAM)

Laudacje w *Czarodziejskim flecie* Mozarta

Pochwała potęgi czarodziejskich dźwięków muzyki i natury, miłości i wspólnoty w arcydziele Mozarta kreuje obraz świata pełen baśniowej głębi i komediowej mądrości. Założeniem głównym referatu jest ustalenie funkcji laudacji w operze Mozarta, obecnej w różnych wątkach libretta i w całościowym projekcie dramaturgii muzyczno-teatralnej dzieła. „Laudacyjne tony” organizują bowiem jego strukturę narracyjną i spinają w całość projekt ideowy opery. Za istotny punkt odniesienia przy analizie poszczególnych elementów składowych posłużą nawiązania i kontynuacje zrealizowane m.in. przez Goethego i Beethovena w okresie klasycyzmu, a także – w wieku XX – w filmowej adaptacji opery przez Ingmara Bergmana.

dr hab. prof. UAM **Katarzyna Lisiecka** – literaturoznawca, teatrolog, operolog, profesor uczelni w Instytucie Filologii Polskiej (Pracownia Opery i Widowisk) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zainteresowania badawcze skupiają się na historii i estetyce teatru operowego, związkach i korespondencji sztuk oraz relacjach zachodzących pomiędzy planami estetycznym i ideowym w sztuce literacko-muzycznej, teatralnej i filmowej.

Małgorzata Sulek (AM w Łodzi)

Polski i polskości miara i symbol. Topika laudacyjna w tekstach powstałych po śmierci Ignacego Jana Paderewskiego

Śmierć Ignacego Jana Paderewskiego, która nastąpiła dość nieoczekiwanie 29 czerwca 1941 r. w Nowym Jorku, stanowiła wstrząs zarówno dla jego rodaków przebywających w pogrążonej w chaosie wojny ojczyźnie, jak i dla przedstawicieli amerykańskiej Polonii. Artysta i dyplomata do ostatnich swoich dni angażował się w pozyskanie poparcia Stanów Zjednoczonych dla sprawy polskiej oraz w proces konsolidacji polonijnych kręgów, widząc w nich ważne narzędzie wywierania politycznego wpływu na amerykański establishment.

Liczne teksty upamiętniające Ignacego Jana Paderewskiego, sporządzone tuż po jego śmierci oraz pogrzebie, umiejscawiające jego postać w panteonie polskich twórców narodowych, podkreślają jego zasługi na rzecz ojczyzny, oddane zarówno na polu sztuki, jak i dyplomacji. Celem niniejszego referatu będzie analiza oraz próba systematyzacji topiki laudacyjnej obecnej w okolicznościowych tekstach powstałych niedługo po śmierci wirtuoza i polityka.

dr Małgorzata Sulek – polonistka, muzykolożka i kulturoznawczyni. Adiunkt w Instytucie Mediów i Produkcji Muzycznej Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Autorka książek: *Pieśni masowe Witolda Lutosławskiego w kontekście doktryny realizmu socjalistycznego* (Kraków 2010), *Stanisław Moniuszko i inni kompozytorzy wobec poezji Adama Mickiewicza. Studium komparatystyczne* (Kraków 2016). Współredaktorka prac: *Ignacy Jan Paderewski. Listy do Ojca i Heleny Górskiej (1872–1924)* (wraz z Justyną Szombarą, Warszawa 2018, ang. tłum. *Ignacy Jan Paderewski. Letters to his father and to Helena Górská (1872–1924)*, Warsaw 2022), *Długi wiek XIX w muzyce. Pytania – problemy – interpretacje* (t. 1: wraz z Grzegorzem Zieziulą, Warszawa 2020; t. 2: wraz z Ewą Bogulą i Grzegorzem Zieziulą, Warszawa 2022). Jej zainteresowania badawcze skupiają się na muzyce i literaturze XIX–XXI wieku ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień intermedialności, gatunków synkretycznych, kompozycji nieautonomicznych oraz twórczości Stanisława Moniuszki, Ignacego Jana Paderewskiego i Witolda Lutosławskiego.

Małgorzata Sokalska (UJ)

Fryzjer samochodów

Punktem wyjścia rozważań o śpiewanych formach pochwały rzemiosła oraz rozległych możliwościach, jakie otwiera przed bohaterami żywot cyrulika, balwierza lub fryzjera, były dwie obserwacje. Po pierwsze łatwe do zauważenia, ale niepodjęte szerzej w badaniach podobieństwo kilku powszechnie znanych arii śpiewanych przez postacie wykonujące ten zawód, co zachęca do stworzenia wąskiego, ale wyrazistego katalogu tematycznego. Owa luka badawcza w potoku prac poświęconych skądinąd doskonale znanym i wielokrotnie komentowanym dziełom, wynika także z tego, że w obrębie studiów operowych rzadziej są podejmowane typowe dla metod literaturoznawczych porównania tematów i motywów, idące nieraz w poprzek głównych linii interpretacyjnych oper, skupiające się na marginaliach – ale przecież, jak pokaże ten przykład, budujące wyraziste serie i kształtujące obrazy, które można uznać za nowoczesne toposy (w tym przypadku fryzjera-samochwała). Obserwacja druga dotyczy zapewne niezamierzonego komizmu, który wprowadza w życie naszych ulic inwencja nazewnicza zakładów fryzjerskich, kosmetycznych i innych zajmujących się (z grubsza rzecz ujmując) upiększaniem klienteli obojga płci.

dr hab. prof. UJ Małgorzata Sokalska – pracuje w Katedrze Komparatystyki Literackiej Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest autorką książek *O inspiracjach operowych w „Irydionie” Zygmunta Krasińskiego* (2004), *Opera a dramat romantyczny. Mickiewicz – Krasiński – Słowacki* (2009), *Wagnerowska mozaika. Wagner i wagneryzm w kulturze* (2018). Redagowała tomy zbiorowe, m.in. *Wokół Krasińskiego* (2012), *Opera w kulturze* (2016). Zajmuje się związkami literatury i muzyki, w tym gatunkami synkretycznymi (operą, pieśnią, piosenką) oraz kulturową recepcją kompozytorów i ich muzyki, a także literaturą polską 2 połowy XIX i początku XX wieku w ujęciach porównawczych.

Katarzyna Kucia-Kuśmierska (UJ)

Pochwały jazzu w polskiej poezji XX i XXI wieku

Celem wystąpienia będzie prezentacja pochwały muzyki jazzowej i improwizowanej w twórczości Julii Hartwig (portrety muzyków jazzowych i pochwała ich gry), Adama Zagajewskiego (tutaj pochwała podszyta jednak założeniem o wyższości muzyki klasycznej nad jazzem) oraz Janusza Drzewuckiego, w którego *Pochwale jazzu* muzyka amerykańska jawi się jako lekarstwo na pustkę egzystencjalną. Pochwały, wyrażane mimochodem, pojawiają się również w utworach Wisławy Szymborskiej oraz Michała Siewkowskiego. Laudacje jazzowe w poezji wymienionych autorów sprowadzają się głównie do pochwały spontaniczności, energii twórczej i wolności. Stanowią również wyraz zachwytu nad tajemnicą powstawania muzyki improwizowanej. Z drugiej strony istnieją również jazzowe pochwały poezji, by wymienić kompozycje Krzysztofa Komedy napisane do wierszy polskich poetów (*Moja słodka ojczyzna*) czy Tomasza Stańki (muzyczny hołd złożony Wisławie Szymborskiej na płycie *Wisława*). Ta wzajemność wyrażanych pochwał stanowi o pewnej „przyległości” poezji i jazzu, bowiem współczesna muzyka klasyczna wydaje się nie stanowić zasilającego źródła inspiracji poetyckich w dwudziestowiecznej sztuce słowa.

dr **Katarzyna Kucia Kuśmierska** ukończyła studia komparatystyczne na Wydziale Polonistyki UJ oraz studia muzyczne w klasie śpiewu solowego dr Ewy Wolak na Wydziale Wokalno-Aktorskim Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie. Interesuje się problematyką szeroko rozumianych związków muzyki z literaturą. Autorka książki „Kenosis. Simone Weil i Kaija Saariaho”. Publikowała m.in. w „Roczniku Komparatystycznym”, „Kontekstach Kultury”, „Ruchu Literackim”. Pracuje na stanowisku asystenta w Katedrze Teorii Literatury WP UJ.

Magdalena Siwiec (UJ)

Norwida pochwalne lekcje Słowackiego. Wspólnota w ironii

Referat dotyczyć będzie wykładów Cypriana Norwida o Juliuszu Słowackim wygłoszonych w 1860 jako swoista pochwała autora "Balladyny". Punktem wyjścia są nawiązania obu poetów do toposu *exegi monumentum* oraz dostrzeżenie językowego wymiaru wielkości poetyckiej. Stawiam tezę, że tym, co fascynuje Norwida w dziele poprzednika i zarazem tym, co łączy obu poetów, jest ironia. By tezę tę udowodnić, tropię strategie ironiczne Słowackiego opisywane przez Norwida i jednocześnie, performatywnie, stosowane przez niego samego w wykładach, stale pamiętając o ich laudacyjnym charakterze. Odwołuję się przy tym do różnych teorii ironii, szczególnie ironii romantycznej, ale także ironii intertekstualnej. Najważniejszym jednak kontekstem jest rozumienie ironii samego Norwida. Wygłaszana przez niego pochwała Słowackiego nie tyle jest ironiczna, ile ironia staje się przedmiotem tej pochwały, której najwyższym wyrazem jest niewierne naśladowanie poprzednika.

prof. dr hab. **Magdalena Siwiec** – kieruje Katedrą Komparatystyki Literackiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Autorka licznych publikacji o charakterze komparatystycznym, dotyczących literatury i kultury romantyzmu europejskiego, w tym sześciu autorskich monografii. Ostatnia z nich to *Sytuacja Norwida* –

sytuacja Baudelaire'a. *Paralele nowoczesności*, wyd. Universitas, seria „Horyzonty nowoczesności”, Kraków 2021.

Anna Szczepan-Wojnarska (UKSW)

„I mówi o tobie bez żadnego szacunku, jak to biali ludzie, kiedy opowiadają o sobie nawzajem”. Ambiwalencja pochwały jako elementu konstrukcyjnego narracji w powieści *Wyrzutek* Josepha Conrada

Pochwała stanowi element relacji interpersonalnych zasadniczo akceptowany w kulturze Zachodu, w odróżnieniu od wschodniej praktyki powściągliwości w wyrażaniu aprobaty. Pochwała w kulturze Wschodu raczej jest zaprzeczana, degradowana lub wprost odrzucana przez adresata, jednocześnie paradoksalnie jest oczekiwana jako sposób zarówno publicznego okazania szacunku, jak i okazania kultury osobistej wygłaszającego ją. Dla zrozumienia roli pochwały istotna jest zarówno jej treść, jak i sytuacja wygłoszenia w określonym kontekście kulturowym oraz relacja pomiędzy laudatorem a chwalonym. Pochwały i laudacje różnego rodzaju pojawiają się w złożonym środowisku kulturowym ukazanym w powieści Josepha Conrada pt. *Wyrzutek*, stanowiącej drugą część tzw. *Trylogii Lingarda*. Jest to świat walczących o dominację: europejskich kolonizatorów, rdzennych mieszkańców Archipelagu Malajskiego oraz Arabów. W swoim wystąpieniu skoncentruję się na funkcji pochwał wygłaszanych przez drugoplanowego bohatera Babalatchiego, który ma bujną piracką przeszłość za sobą, wielkie ambicje polityczne, jak zauważa Gene Moore, i jednocześnie zna tajniki ludzkiej natury. Potrafi posługiwać się pochlebstwem na wiele sposobów unikając jednoznacznej klasyfikacji, gdyż nie wpisuje się w paradygmat plautowski, ani machiavelliczny. Prowadzi własną intrygę, która nie ilustruje ani nie wyjaśnia osi konstrukcyjnej powieści, gdyż nie jest on jedyną postacią używającą pochwał, niemniej jednooki Babalatchi realizuje własne cele świadomy swej niezależności, swych zależności i dystansu wobec białych.

dr hab. prof. UKSW Anna Szczepan-Wojnarska, literaturoznawca. Dyrektor Instytutu Filologii Polskiej (2012-16), kierownik Studiów Doktoranckich (2014-2022), dyrektor Instytutu Literaturoznawstwa i Przewodnicząca Rady Dyscypliny Naukowej Literaturoznawstwo (2021-24).

Autorka monografii „*Z ogniem będziesz się żenił*”. *Doświadczenie transcendencji w życiu i twórczości Jerzego Lieberta*, Universitas, Kraków 2003, *Wybaczyć Bogu. Hiob w literaturze podejmującej tematykę II wojny światowej*, Universitas, Kraków 2008, *Uwierzyć słowom*. Kraków 2023. Redaktorka tomów poświęconych zainteresowaniom badawczym, takim jak: transkulturowy wymiar literatury, relacje międzywyznaniowe, teoria przekładu, proza Conrada, poezja XX i XXI wieku.

Katarzyna Mroczkowska-Brand (UJ)

Dekonstrukcja laudacji Nowego Świata w opowiadaniu Alejo Carpentiera *Pole gwiazd*

We wstępnej części omówiony zostaje kontekst powstania opisu Nowego Świata i specyfika wariantów jego pochwały. Następnie poprzez analizę i interpretację opowiadania Alejo Carpentiera „*Pole gwiazd*” pokazana zostaje dekonstrukcja laudacji Ameryki .

Znaczenie i sens podważenia pochwały fenomenu nowo zdobytego obszaru połączone zostają z przesłaniem całej twórczości kubańskiego pisarza, a zjawisko cyklicznego powtarzania się przyciąganiu iluzji umieszczone zostaje na mapie uniwersalnych mechanizmów funkcjonowania człowieka.

dr hab. **Katarzyna Mroczkowska-Brand**, historyk literatury, komparatystka, romanistka, hispanistka i tłumacz. Ukończyła romanistykę na UJ. Studiowała literaturoznawstwo porównawcze na University of Rochester w USA i tam uzyskała stopień doktora. Następnie pracowała w Katedrze Komparatystyki Literackiej Wydziału Polonistyki UJ. Jej zainteresowania i tematyka publikacji obejmują : dramat europejski przełomu XVI i XVII wieku, realizm magiczny i problemy synkretyzmów kulturowych, współczesna literatura postkolonialna i jej konteksty historyczne i społeczne. Kultura i literatura obszaru Karaibów. Jest autorką wielu artykułów i esejów historyczno-literackich i następujących książek: *Overt Theatricality and the Theatrum Mundi Metaphor in Spanish and English Drama, 1570-1640*, Kraków 1993, Universitas; *Przecucia innego porządku. Mapa realizmu magicznego w literaturze światowej XX i XXI wieku*, Kraków 2009, WUJ; *Deportowani z życia. Nowe głosy w narracjach literackich i ich kolonialne konteksty*. Kraków 2017, WUJ.

Karolina Górniak-Prasnal (UJ)

Poeta opiewa okaleczony świat. Adam Zagajewski i Edward Hirsch

Po tym, jak 24 grudnia 2001 roku na ostatniej stronie magazynu „The New Yorker” pojawił się wiersz *Try to Praise the Mutilated World* nazwisko Adama Zagajewskiego stało się lepiej rozpoznawalne wśród amerykańskich czytelników. Sam wiersz – doskonale, zdaniem wielu, odpowiadający potrzebie historycznej chwili i oddający stan ducha nowojorczyków po zamachach 11 września – zyskał rzadko spotykaną w przypadku poezji masową popularność, która stale się utrzymuje dzięki sile Internetu i mediów społecznościowych.

Chciałabym przyjrzeć się fenomenowi tego utworu z perspektywy jego laudatywnej wymowy, jako wiersza-hymnu (*praise poem*) mówiącego o niełatwej sztuce opiewania świata, który zdaje się czynić wszystko, by nie zasługiwać na pochwalną pieśń poety, a także o prywatnej oraz zbiorowej zranionej pamięci i chwilach osobistej epifanii. Refleksja nad wierszem będzie osadzona w kontekście recepcji poezji Zagajewskiego w USA, dokumentowanej m.in. przez Clare Cavanagh (tłumaczkę wiersza *Spróbuj opiewać okaleczony świat*) oraz całej twórczości autora *Asymetrii*.

Jedną z interesujących możliwości komparatystycznej lektury poezji Zagajewskiego wydaje się możliwość zestawienia jego idiomu i założeń estetycznych z twórczością amerykańskiego poety Edwarda Hirscha, z którym polski poeta się przyjaźnił i który określa siebie jako twórcę „o historycznym zacięciu i ponadnarodowej wrażliwości”. W referacie zostaną skonfrontowane dwa – korespondujące ze sobą bezpośrednio wiersze – Zagajewskiego *Houston, szósta po południu* oraz Hirscha *Kraków, 6 a.m.* Ich interpretacja będzie się koncentrowała wokół kategorii piękna i katastrofy jako powiązanych i kluczowych tematów dla obu autorów, jak również pojęcia literatury światowej i pytania, czym jest poezja „przekraczająca granice”.

dr **Karolina Górniak-Prasnal** – doktorka nauk humanistycznych, literaturoznawczyni, komparatystka, redaktorka. Adiunktka w Katedrze Komparatystyki Literackiej na Wydziale Polonistyki UJ, członkini redakcji czasopisma „Wielogłos”. Autorka dwóch monografii: „*Otwieranie wszechświata*”. *Polska powojenna awangarda poetycka*:

Tymoteusz Karpowicz i Krystyna Miłobędzka (2022) i Dwudziestowieczna poezja polska w kontekście anglo-amerykańskiego modernizmu. Słaje zadrzewne Tymoteusza Karpowicza i The Pisan Cantos Ezry Pounda (2016). Jej rozprawę doktorską uhonorowano publikacją w serii Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej i wyróżnieniem w Konkursie im. Inki Brodzkiej-Wald. Laureatka Konkursu im. Czesława Zgorzelskiego. Opublikowała wiele artykułów naukowych w monografiach zbiorowych i czasopismach takich jak „Wielogłos”, „Ruch Literacki”, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, „Autobiografia”. Stypendystka Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Członkini European Network for Avant-Garde and Modernism Studies. Absolwentka podyplomowych studiów edytorskich na UJ, jako redaktorka i korektorka współpracuje z wieloma oficynami (m.in. Karakter, Czarne, Znak). Zainteresowania naukowe: XX- i XXI-wieczna poezja polska oraz anglojęzyczna, komparatystyka literacka, historia modernizmu i awangardy, literatura eksperymentalna i intermedialność.

Jakub Czernik (UJ)

„Chwała wam zające na łące...”. Pochwała natury, franciszkanizm i ekokrytyka

Pochwała świata natury to motyw, który w literaturze zachodniej realizowany jest na przestrzeni wieków z różną częstotliwością. Do jego najciekawszych realizacji należy niewątpliwie przypisywany św. Franciszkowi z Asyżu tekst tytułowany czasem jako „Pieśń słoneczna”. Refleksja Biedaczyny z Asyżu nad dziełem stworzenia często bywa trywializowana i upraszczana, tymczasem podziw dla elementów środowiska przyrodniczego wyraźnie łączy się u niego z przemyśleniami egzystencjalnymi i refleksją o charakterze moralnym i etycznym. Podobnie jest także u innych autorów, którzy pochwałę dzieła stworzenia łączą z – niejednokrotnie skrajnie negatywną – oceną miejsca, jakie zajmuje w nim człowiek. Wychodząc od myśli św. Franciszka, w moim referacie chciałbym przyjrzeć się realizacjom tej tematyki zauważalnym u Henry’ego Davida Thoreau czy Edwarda Stachury. Punktem dojścia będą wybrane przykłady z zakresu współczesnej eko-literatury i myśli ekokrytycznej.

dr Jakub Czernik – adiunkt w Katedrze Komparatystyki Literackiej Wydziału Polonistyki UJ. Autor książki *Między indywidualizmem a kolektywizmem. Jednostka i zbiorowość w literaturze romantyzmu* (Kraków 2014) i tłumaczeń, m.in. Isaiaha Berlina.

Anita Ciałek (UJ)

Pochwała utopii

Pytanie, czy rację miał Ernst Bloch, który – jako jeden z nielicznych filozofów XX wieku – zamiast krytykować utopię, postrzegając ją jako dowód na wielkość ludzkiego ducha, w kontekście współczesnej literatury nurtu postapokaliptycznego warte jest przeanalizowania. Bloch otwarcie chwalił myślenie utopijne z perspektywy filozoficznej, natomiast w literaturze dwudziestowiecznej, obfitującej w dystopie, autorami wyobrażeń rzeczywistości idealnej byli Aldous Huxley (*Wyspa*), Burrhus Frederic Skinner (*Walden Two*) czy Stanisław Lem (*Powrót z gwiazd*). Jednak pomysł Blocha, który widział w utopii nadzieję na lepszy świat nadchodzący po katastrofie o charakterze apokaliptycznym, realizuje się najpełniej w XXI-

wiecznych powieściach, chociażby Neala Stephensona (*7ew*), Bernarda Werbera (*Gwiazdny motyl*) czy Margaret Atwood (*MaddAddam*). W tej perspektywie warto ponowić pytanie zarówno o potencjał afirmacyjny samej utopii, jak i o to, czy utopia rzeczywiście zasługuje na pochwałę.

dr hab. prof. UJ Anita Calek – literaturoznawczyni, komparatystka i psycholog twórczości, pracuje w Katedrze Komparatystyki Literackiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Absolwentka filologii polskiej oraz psychologii; doktorat i habilitację w zakresie literaturoznawstwa uzyskała na Wydziale Polonistyki UJ. W latach 2003–2008 przebywała w Strasburgu, pracując w Sekcji Polskiej Collège Esplanade i jako lektor języka polskiego na Université Marc Bloch. Autorka książek: *Adam Mickiewicz – Juliusz Słowacki: psychobiografia naukowa* (2012), *Biografia naukowa: od koncepcji do narracji* (2013), *Nowa teoria listu* (2019), *Mosty zamiast barier. Literaturoznawstwo a psychologia – o relacjach i współzależnościach* (w druku) oraz artykułów publikowanych w monografiach wieloautorskich i czasopismach („Ruch Literacki”, „Wielogłos”, „Poznańskie Studia Polonistyczne”, „Studia Poetica”, „Zagadnienia Rodzajów Literackich”, „Tekstualia”, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo”). Główne obszary badań to biografistyka i metodologia biografii, epistolografia, psychologia twórczości, logoterapia i psychologia egzystencjalna, relacje między literaturoznawstwem a psychologią, utopie i dystopie oraz literatura fantastyczna XIX-XXI wieku. Wybrane publikacje udostępnione są w wolnym dostępie na stronach Repozytorium UJ.